

PETŐCZ ANDRÁS

És mégis politika?

Másodszor kérek szót a vitában, ha lehet; mentségem legyen rövidségem. Nem akarnék változtatni korábbi álláspontomon: amit mai modern költészetünk általam legfontosabbnak ítélt vonulatának (Weöres, Tandori, Erdély Miklós, Magyar Műhely) alapvető *apolitikusságáról* mondtam, változatlanul fenntartom. „A költészet a művészeté, és nem a politika szolgálóleánya”, írtam akkor, és vallom ma is.

Újraolvasva azonban *Gyertyán Ervin* nagyszerű, gondolatébresztő vitacikkét, egy mondat ötlött a szemembe: „A helyzet tudniillik paradox: vannak elkötelezetten és szenvedélyesen politizáló költőink, és mégis (vagy nem eléggé hangsúlyos) elkötelezetten és szenvedélyesen politizáló költészetünk”. Valóban. Korszerű irodalmunk „visszalépett” a művészetbe, és, néhány létező kivételtől eltekintve, elutasítja a *mű* direkt politizáltságát. Az *írók* politikai aktivitása – azonban – igen erős, az csetek nagy többségében. És lehet-e ez másképp?

„Most jövök a Duna mellől, szememben még az út porával, talpamon a föld sarával, s nem bírok megnyugodni. Leállítanak itt is, ott is, érdeklődnek, hogy mi újság, sürgetnek, hogy beszélj, de nem vagyok többre képes, csak legyintek, mi mást is tehetnék? Ott, ahol jártam, az ördög uralkodik” – visszhangzanak bennem *Cselényi László* szavai, jóval válogatott verseinek elolvasása után is. Az elmúlt hetekben a *Felvidéken* jártam, és többek között őt is, *Mács Józsefet* is meglátogattam pozsonyi otthonukban. Nem kérdeztem őket az irodalom és a politika viszonyáról. A *kisebbségben élő számára minden anyanyelven leírt szó társadalmi cselekvés és felelősség egyben*. Egy határon túl élő magyar író számára az írás: politikai tett. Politikai tett az anyanyelv, a közösséghez tartozás, az *identitás*, az önmagam és az *önmagunk* felmutatása, a *személyiség* létezése érdekében. Valami olyan érdekében, mely nélkül a *szellem* létezni nem tud, amely nélkül pszichikai zavarok keletkeznek, amely nélkül bekövetkezhet az elnémulás, a személyiség leépülése, a test elkorcsosulása. „Nyelvben él a nemzet”, nem tudom, ennek igazát valóban látjuk-e tudjuk-e any-

Előzmény: 1. Alföldy Jenő KÖLTÉSZET ÉS POLITIKA NAPJAINKBAN című vitaindítója (1984/3, szám); 2. Gyertyán Ervin A VIHARMADÁR – KALITKÁBAN; Héra Zoltán A TISZTA POLITIKUM (1984/6, szám); 3. Sik Csaba NAPLOJEGYZETEK – ALFÖLDY JENŐ CIKKÉHEZ; Petróczy Eva ERTE, ERTED, ERTÜNK!; Tandori Dező VERS ÉS KÖZ (1985/1, szám); 4. Kerékgyártó T. István „... AMI MEGHÓDÍTÁSRA VÁR, AZT LÁTVÁNYOSAN NEM LEHET MEGKÖZELÍTENI: Petőcz András AZ IRODALOMKÖLTÉSZET MŰVÉSZETE; Kassai-Végh Miklós ÉRDEKELTSÉGEK KONFLIKTUSA (1985/2, szám); 5. Németh János István A HIÁNY KÖLTÉSZETE; Endrédi Szabó Ernő HOGYAN AKASSZUK A KIRÁLYOKAT!? (1985/3, szám); 6. Karikó Sándor A KLASSZIKUS HAGYATEKERT; Simor András: A POLITIKAI KÖLTÉSZET ESÉLYEIRŐL; Szerdahelyi István KÖLTÉSZET ÉS KÖZLETISEG (1985/4, szám); 7. Magyar József LEHET-E A POLITIKÁBAN KÖLTÉSZET?; Csepeli Szabó Béla A VIHARMADÁRNAK SZÁLLNIA KELL! (1985/5, szám).

nyira, amennyire Kölcseyék tudták? A nemzet emberekből áll, és az emberi személyiség leépül, ha tartós identitászavarban szenved. Pszichológusok már évekkal ezelőtt bizonyították ezt.

Nincs még egy művészeti ág, amely – éppen nyelviségénél fogva – ennyire a nemzethez kötött lenne, mint az irodalom. Nagy lélekszámú népeknél ez valós problémát nem jelent: angol, német, spanyol, orosz vagy kínai nyelven írni – éppen súlyából, nagyságrendjéből következően – egyet jelent a *világ* közvéleménye előtti megszólalással, a film, a képzőművészet, a zene egyetemességéhez hasonlóan, a világirodalomba való belépéssel. Az ilyen irodalmak számára az anyanyelven írott szó társadalmisága, politikai tett szerepe fel sem vetődik. A nyelv nem a nemzet megtartásának alapja, hiszen a nemzet eltűnését semmilyen erő nem veszélyeztetheti. (Az idegen szavak befogadásával, azok magyarításával foglalkozó *Fábián Pál* nyelvészprofesszor mondotta egyszer egy előadásán, hogy az *idegen szó* jellegzetesen kis népek problémája: Angliában, Olaszországban például ismeretlen, hiszen a nyelv asszimilációs ereje olyan nagy, hogy ez természetes úton megoldódik.) Ebből következően, minden magyar író politizál: Kazinczy óta tudatosan is teszi ezt.

A nyelv, az irodalom egy nép megtartó ereje. Különösen az egy kis lélekszámú nép esetében. Az olyan, nyelvében magányos, rokontalan nép esetében, mint a magyar, fokozottan így van ez. És a határon *kívül*, kisebbségben, vagy a világban szétszórtan élő mintegy ötmillió magyar számára ez a megtartó erő: létkérdés.

Londonban egy francia, „irodalmárkodó” lánnyal beszélgetek, angolul. Dosztojevszkij, Puskin, Majakovszkij, Márquez, Petrarca, Marinetti, Hölderlin neve kerül szóba: megnyugvással állapítjuk meg, mindketten jól mozgunk Európa és a világ kulturális légterében. És milyen magyar írókat ismersz?, kérdezem. Gondolkozik. Talán Petőfi, próbálok segíteni, vagy Ady, József Attila, Kassák, Déry, Örkény?, bizonytalanul mosolyog, sajnós, nem ismerem őket, mondja.

London egyik hatalmas, többszintes, bejárhatatlannak tetsző könyvesboltjában nézelődöm. Az angol irodalom Amerikától Ausztrálián át Indiáig, Japánig terjed, az angol könyvkiadók a világ legkülönbözőbb pontjain megtalálhatók. Sokszáz millió ember vallja anyanyelvének az angolt: aki ezen a nyelven egyszer leírt egy verssort, az belépett a világirodalomba. És az Ausztráliában kiadott könyv ugyanúgy megvásárolható Londonban, mint Kanadában. Kinyomtatásukkor már cleve úgy készülnek, hogy borítójukon feltüntetik az Új-Zélandban, USA-ban, Kanadában és egyéb helyeken fizetendő összeget: a könyvek így forgalmazódnak az angol könyvpiacra. *Onnan* nézve hazai irodalmunkat, irodalmi életünket: bizony, kissé periférikusnak, partikulárisnak tűnik egy pillanatra az egész, vitáink is, szavakban pontosan meg nem fogalmazható *nehézségünk* is.

Aki magyarul ír, az mással nem pótolható politikai tettet hajt végre: a MEGTARTÓ ERŐ letéteményesévé válik. Tudatosítottuk-e magunkban ezt ténylegesen? Ismerik-e a magyar írók az angliai *Határ Győző* műveit, az amerikai Vitéz György verseit, Tolnai Ottó, Cselényi László, Kibédy Varga Áron, Tözsér Árpád irodalmi munkásságát?

A magyar irodalom ötágú síp: Illyés szavai szállóigévé lettek. Önmagunk megtartása, a nagyvilág előtti méltó felmutatása érdekében nem mondhatunk le irodalmunk nem-magyarországi értékeiről. Mégis: naponta megteesszük azt.

A magyar irodalom tekintélyes hányada nincs megfelelő súllyal jelen közgondolkodásunkban. Vajon mi, magyarországi írók, megteszünk-e mindent a magyar irodalom egyetemességéért? Csak hangosan gondolkodom, a számomra

ideális helyzetet próbálom felvázolni. A magam részéről helyesnek tartanám, ha *minden* határon túli magyar irodalmi alkotáshoz hozzájuthatnék, ha könyvterjesztésünk gondoskodna arról, hogy ezek a lehető legtermészetesebben lennének jelen a hazai könyvespiacon, megfelelő számban és mértékben. Nagyszerű lenne, ha ezek az alkotások ugyanolyan kritikai elbírálás alá esnének, mint a hazaiak, ha szerzőik ugyanúgy részesülhetnének hivatalos irodalmi díjban, mint az itthoniak. Ideálisnak tartanám, ha külföldön élő magyar írók is tagjai lehetnének a *Magyar Írók Szövetségének* és a *Művészeti Alapnak*. Örülnék, ha egyszer a legjobb első kötetesnek járó díjat egy erdélyi, vagy felvidéki alkotó kapná meg. *Számomra értetelen, hogy az újságíróknál miért nem kapható az újvidéki Híd, az Új Symposion, a felvidéki Irodalmi Szemle. Ezek nyilvánvalóan nem csak helyi érdekeltségű lapok.*

A magyar irodalom egységes magyarországi terjesztésébe a nyugati magyar írók könyvei, folyóiratai is bele kéne tartozzanak. Meggyőződésem, hogy ez ma az esetek nagy százalékában megoldható lenne. A Magyar Műhely kalocsai találkozója úttörő lépés volt: a Magyar Műhely újságosi terjesztése úttörői lépés lenne...

Nem tehetünk mást: politizálunk. Mert létezik-e nagyobb társadalmi cselekvés, *politikai tett*, mint magyarul írni, ma? Mert létezik-e nagyobb örültség, mint magyar verset írni, külföldön? Az ilyen örültek több gondoskodást igényelnének.

Nem lett mentségem rövidségem. (Első mondat!)

